

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Факультет історії, політології і міжнародних відносин
кафедра політичних інститутів та процесів

БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

першого (бакалаврського) рівня освіти

на тему:

«Перспективи імплементації української Формули миру»

Виконала: студентка IV курсу
групи ПНБ-42
спеціальності 052 Політологія. Національна безпека

Пучко Я.В.

Керівник: кандидат історичних наук,
доцент Геник М.А.

Івано-Франківськ – 2024 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ МИРНОГО ПРОЦЕСУ	4
1.1. Мирний процес: структура, етапи і суб'єкти	4
1.2. Дослідження проблеми в науковій літературі	5
РОЗДІЛ 2. УКРАЇНСЬКА ФОРМУЛА МИРУ В КОНТЕКСТІ КРИЗИ МІЖНАРОДНОЇ СИСТЕМИ	6
2.1. Позиція України та колективного Заходу щодо умов завершення війни	6
2.2. Ревізіоністські прагнення Росії та авторитарно-тоталітарних режимів	7
2.3. Важливість підтримки формули миру державами Глобального Півдня	8
РОЗДІЛ 3. УКРАЇНСЬКА ФОРМУЛА МИРУ ЯК ЗРАЗОК ДЛЯ РОЗВ'ЯЗАННЯ МІЖНАРОДНИХ КОНФЛІКТІВ	9
ВИСНОВКИ	10
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	11

ВСТУП

Актуальність теми обумовлена критичною ситуацією, що виникла в результаті розпочатого російською федерацією повномасштабного вторгнення на територію України. Порушення російськими військами правил та звичаїв війни, руйнування української критичної інфраструктури, нанесення шкоди життю та здоров'ю цивільного населення та багато інших неправомірних дій порушують нормальне функціонування нашої держави та створюють загрозу національній безпеці. Крім того, неспровоковані дії російської федерації викликали занепокоєння міжнародної спільноти та зумовили порушення стабільності та безпеки в регіональному просторі. Цей конфлікт проявив прогалини в сучасній системі світової безпеки та неадекватність механізмів, зокрема інструментів ООН усувати кризи та забезпечувати мир та стабільність у міждержавних відносинах. Українська Формула миру володіє перспективою стати основою для розбудови нової системи міжнародних відносин та трансформації архітектури колективної безпеки.

Об'єктом дослідження є російське вторгнення в Україну, що перейшло на новий етап у зв'язку з російським повномасштабним наступом 24 лютого 2022 року.

Предметом дослідження є мирний план справедливого врегулювання конфлікту, запропонований українською стороною – Формула миру.

Метою дослідження є визначити реалії та перспективи втілення умов української Формули миру в практичне застосування як у російсько-українському протистоянні, так і на міжнародному рівні як універсальний документ врегулювання воєнних конфліктів.

Завданнями дослідження поставлено:

- з'ясувати трактування поняття «мирний процес», його основні компоненти, етапи та суб'єкти;
- обґрунтувати погляди науковців на дослідження проблеми мирного процесу як механізму врегулювання міжнародних конфліктів дипломатичними та невійськовими засобами;
- розглянути позиції України та держав колективного Заходу щодо шляхів розв'язання війни;
- проаналізувати прагнення росії у цій війні та причини підтримки деяких держав російської позиції;
- з'ясувати значення та важливість підтримки умов української Формули миру країнами Глобального півдня;
- охарактеризувати особливості пунктів українського мирного плану та відстежити можливості ухвалення цього документа як універсального інструмента залагодження конфліктів на міжнародній арені.

Методи дослідження: використано методи узагальнення, порівняння та індукції для розкриття змісту поняття «мирний процес»; структурно-функціональний, порівняльно-історичний та метод аналогії для розгляду основних компонентів структури, етапів та визначення суб'єктів мирного процесу; методи аналізу, синтезу, конкретизації, порівняльний, індукції та дедукції для визначення позицій країн колективного Заходу, Глобального

півдня, авторитарно-тоталітарних прихильників російської діяльності щодо розв'язання війни, а також для з'ясування перспектив впровадження Формули миру в практику.

Практичне значення одержаних результатів: матеріал бакалаврської роботи можна використовувати під час написання рефератів, курсових робіт, наукових статей, студентських наукових робіт, дисертацій, доповідей для конференцій з цієї проблематики. Також матеріал буде корисним у викладацькій діяльності під час викладання дисциплін, що стосуються вивчення теорії міжнародних відносин, міжнародних конфліктів, міжнародного права, діяльності ООН, національною безпекою.

Структура роботи: робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (55 найменувань); загальний обсяг – 58 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ МИРНОГО ПРОЦЕСУ

1.1. Мирний процес: структура, етапи і суб'єкти

Сучасний світ наповнений дестабілізуючими конфліктами, напругами та суперечками, які можуть виникати на різних рівнях — від локального до міжнародного. В умовах зростаючої глобалізації, постійної динаміки геополітичних процесів та взаємодії міжнародних акторів, відсутність стійкого механізму вирішення конфліктів може призвести до негативних наслідків, зокрема порушення стабільності та безпеки. В таких умовах питання мирного вирішення суперечок стає надзвичайно важливим механізмом для розбудови сталого миру та, що важливіше запобігання збройним сутичкам. Виникнення конфліктів на світовій арені супроводжується розгортанням мирного процесу врегулювання між сторонами суперечки.

Терміном «мирний процес» послуговуються у сфері міжнародного права, здебільшого при найменуванні процесу розв'язання конфліктів між учасниками міжнародних відносин. Він є важливим механізмом для зменшення ескалації військових конфліктів та забезпечення стабільності у міжнародних відносинах. Мирний процес – це офіційний політичний процес метою якого є розв'язання конфлікту мирними засобами, а саме – застосування політичних та дипломатичних методів, ведення переговорів, адвокації, посередництва та діалогу в різних сферах. Таке трактування представлено на вебсайті Жіночого фонду миру та гуманітарної допомоги Організації Об'єднаних Націй [7]. В енциклопедичному словнику з політології, зазначається, що мирний процес включає весь комплекс ініціатив, спрямованих на розв'язання та завершення конфлікту і побудови плацдарму для подальшого мирного співіснування [19, с. 387]. Слід підкреслити, що ключовою складовою мирного процесу є врегулювання суперечностей між учасниками конфлікту саме мирними засобами та докладання зусиль для розбудови стійкого миру. Такий спосіб вирішення спору дозволяє уникнути застосування військових сил та сприяє

створенню позитивного середовища для співпраці, взаєморозуміння та спільного розвитку між сторонами конфлікту.

Міжнародним центром мирного вирішення спорів та укріплення сталого миру у світі є Організація Об'єднаних Націй. З 1945 року ця структура підтримує міжнародний мир і безпеку, працює над запобіганням та усуненням загроз миру. У своїй діяльності – дотримується принципу вирішення міжнародних суперечок мирними засобами таким чином, щоб міжнародний мир, безпека та справедливість не були під загрозою. У разі виникнення конфліктної ситуації чи суперечки між суб'єктами спору ООН пропонується насамперед застосування таких методів його вирішення: примирення, переговори, обстеження, посередництво, арбітраж, судовий розгляд, звертання до регіональних органів або угод чи інші мирні механізми на вибір сторін. За ситуації неспроможності мирно врегулювати конфлікт, справа про нього передається постійно діючому органу ООН – Раді Безпеки. Рада Безпеки, чисельність якої складає 15 держав-членів, має право надавати рекомендації щодо мирного розв'язання суперечки, що виникла. До того ж, рішення прийняті РБ ООН є обов'язковими до виконання всіма членами ООН [43].

Однією з часто використовуваних форм залагодження конфліктних суперечок є посередництво. Цей процес передбачає залучення до врегулювання конфлікту третьої сторони. Такий механізм є досить дієвим за ситуації неспроможності сторонами конфлікту самостійно прийняти конкретні рішення щодо його вирішення. Посередництво фактично є додатковою ланкою переговорів, однак з посередником у ролі активного учасника якому доручено вносити нові пропозиції, пояснювати їх і передавати пропозиції кожної сторони іншій. Майже тотожними методами вважають примирення та «добрі послуги». Медіатор у випадку примирення на основі інформації наданої сторонами спору, формулює та надає неофіційні пропозиції щодо його залагодження. Діяльність, пов'язана із заохоченням до проведення переговорів або лише виконання ролі додаткового шляху комунікації трактують як «добрі послуги». Насправді, межа, що відрізняє ці поняття є розмитою, тому важко однозначно стверджувати у

якому випадку яким терміном послуговуватися. Ключовий обов'язок медіатора у таких мирних процесах – перетворити його на справді процес вирішення проблем. З цією метою посередник вступає у діалог з кожною стороною для того, щоб зрозуміти їхні основні інтереси, мотиви та обурення і сприяти їм у відмові від укорінених позицій з метою розгляду новаторських варіантів, які можуть задовольнити їхні потреби, а також інтереси іншої сторони. Часто представники ООН віддають перевагу човниковим чи непрямим діалогам, а не спільним засіданням з усіма сторонами, оскільки останні можуть викликати більшу конфронтацію. У таких засіданнях сторони можуть відчувати спокусу повертатися до минулого, переформулювати та виправдовувати свої добре відомі позиції, а також обмінюватися взаємними звинуваченнями. Розслідування – виступає ще одним структурним механізмом мирного процесу. Розслідування, проведене комісією розслідування, має на меті встановлення фактів, які лежать в основі міжнародного спору, тоді як примирна комісія зосереджена на аналізі фактів та відповідних питань з метою розроблення конкретних рішень спору, які потім можуть бути прийняті погоджувальною комісією. Розслідування та примирення проводяться неупередженими та незалежними особами. Важливо зауважити, що результати цих процесів не є обов'язковими для сторін спору. Зазначені засоби мирного процесу зазвичай узагальнюють і класифікують до дипломатичних методів [16]. Така категоризація зумовлена наявністю спільних характеристик у них: відсутність примусу до застосування рішень, активна участь третьої сторони, нейтральність та об'єктивність посередників, спрямованість на зменшення напруги та вирішення конфлікту з урахуванням інтересів конфліктуючих сторін.

Іншу категорію методів утворюють міжнародний суд та арбітраж. Їх визначають як судові засоби вирішення конфліктів або правові методи. Вони передбачають наявність незалежного юрисдикційного органу, до якого направляють на розгляд спір, що виник. Особливістю методів цієї категорії є зорієнтованість на юридичних нормах, направлення справи до суду та винесення ним консультативних рішень. Головним судовим органом з

вирішення міжнародних спорів є Міжнародний Суд ООН. Кількість суддів становить 15, які обираються способом одночасного голосування Генеральної Асамблеї та Ради Безпеки ООН на 9 років. Важливо, що у складі Суду не може бути судді, що має громадянство держави-учасниці справи, що розглядається ним. Звернення до Суду можуть подавати тільки держави, додатково держави-члени ООН мають право виступати перед цим органом. Розгляд спору Міжнародним Судом відбувається лише у разі визнання державами його юрисдикції в установленому порядку. В тій же будівлі, де розташований Міжнародний Суд ООН знаходиться Міжнародний арбітражний суд. Інша назва цього органу - Постійна Палата Третейського Суду. Судді обираються "національними групами" Постійної Палати Третейського Суду, що складаються з суддів, які походять з однієї держави. Строк повноважень суддів арбітражного суду – 6 років. Кожна держава може висунути до 4 фахівців з міжнародного права для участі в його роботі. Секретаріат Палати зберігає список таких суддів, з яких держава має можливість вибрати арбітрів для вирішення конкретного спору в разі його виникнення [33]. Дипломатичні та правові засоби залагодження конфліктів утворюють структуру мирного процесу.

У системі ООН функціонує цілий комплекс взаємодоповнюючих заходів, головною метою яких є врегулювання конфлікту між конкуруючими сторонами, припинення бойових дій, розробка мирного плану для недопущення зіткнень в майбутньому. Серед ключових механізмів колективної безпеки варто виділити тріаду: *reasetmaking*, *reasebuilding*, *reasekeeping*.

Reasetmaking або миротворчість – механізм розв'язання конфлікту, що передбачає втручання в процес його вирішення та застосування дипломатичних засобів. Миротворчість необхідна в насильницьких або серйозних ненасильницьких конфліктах, які не здатні вирішитись самостійно. Це особливо важливо у випадках, коли військові злочини та злочини проти людства вимагають сторонньої уваги. *Reasetmaking* передбачає застосування таких методів, як переговори, посередництво, арбітраж, судове врегулювання, регіональні домовленості, за необхідності – санкції, блокування та

насильницьке втручання. Останні є поняттями концепції примусу до миру (peace enforcement), що є структурною частиною миротворчості при вивченні її як широкої категорії. ООН визначає миротворчість як дипломатичні зусилля з припинення конфлікту, тоді як примус до миру – це активне застосування сили. Використання таких стратегій та методів спрямоване на усунення першопричин конфліктів, ініціювання діалогу та примирення, а також сприяння укладенню угод або врегулювання, які задовольняють потреби та інтереси всіх залучених сторін. Успішними кейсами застосування механізмів peacekeeping можна вважати Белфастську угоду (Угода Страсної п'ятниці), укладену між Ірландією та Великою Британією за посередництва Девіда Трімбла та Джона Хюма, усі спроби врегулювання ізраїльсько-палестинського конфлікту шляхом переговорів, мирну угоду 1992 року в Мозамбіку, яка успішно поклала кінець 16-річній громадянській війні. Вдалими мирними врегулюваннями сучасності є Суданська всеосяжна мирна угода 2005 року, внаслідок якої в 2012 році Південний Судан отримав незалежність, Філіппінська мирна угода 2014 року, укладена між Фронтом ісламського визволення Моро та урядом Філіппін, яка створила напів автономний регіон на Мінданао [3].

Взаємопов'язаним механізмом чи наступною ланкою процесу забезпечення миру між конфлікуючими сторонами виступає peacekeeping, що можна розуміти як збереження миру. Зазвичай, цей етап застосовується після припинення вогню для контролю за його дотриманням. Для цього в зону конфлікту відряджається спеціальний військовий контингент – миротворчі сили ООН. Є певні умови та вимоги згідно яких може бути застосовано peacekeeping у складі миротворців. По-перше, сторони конфлікту, мають офіційно підписати угоду про припинення вогню та надати згоду для проведення миротворчої операції. Звісно, згоди тільки сторін конфлікту недостатньо – подібне рішення приймається Радбезом ООН чи, у разі вето Радю безпеки, Генеральною Асамблеєю, проте таких випадків в історію було тільки два. Крім того, так звані «блакитні шоломи», власне миротворчі сили, мають право застосовувати зброю, але виключно в цілях самозахисту. Тільки у випадку, якщо "блакитним

шоломам" надається так званий "жорсткий" мандат, вони можуть використовувати зброю для захисту місії або цивільного населення. Миротворці є нейтральними особи і не можуть втручатися в бойові дії чи вступати на чийсь сторону. Їхньою метою є запобігання порушенням режиму припинення вогню, забезпечування гуманітарної допомоги та здійснення контролю за буферними зонами між учасниками конфлікту. Успішна реалізація операції з підтримання миру неможлива без участі всіх сторін конфлікту, які мають бути готові справді активно сприяти мирному процесу. Щоб сприяти миру, учасники бойових дій повинні бути готові розглядати мир як варіант, а для зовнішніх сил мир має бути цінним і вартим уваги. Існують свідчення, що за наявності відповідної волі з боку великих держав, ворогуючі сторони можуть бути змушені сісти за переговорний стіл. Таким чином, міжнародна спільнота відіграє ключову роль у створенні передумов для миру, тоді як конфліктні сторони мають за завдання підтримати його легітимізацію [2]. Наочним прикладом використання функціоналу reasetaking є кіпрське питання – суперечка, яка веде офіційний відлік від 1956 року, між греко-кіпріотами та турко-кіпріотами за контроль над островом Кіпр. Заради недопущення збройних зіткнень між кіпрськими греками та турками, ООН було утворено Збройні сили з підтримання миру на Кіпрі (UNFICYP). В другій половині 1970-х років Збройні сили з підтримання миру на Кіпрі отримали додаткові функції та розташувалися на «зеленій лінії» - буферній зоні між Республікою Кіпр та Турецькою Республікою Північного Кіпру [27].

За успішної реалізації вище зазначених компонентів мирного процесу чи припинення ескалації конфлікту важливим стає впровадження reasebuilding. Reasebuilding (розбудова миру) – це «нормалізація» стосунків між сторонами, які раніше конфліктували. Він встановлює стійкий мир шляхом усунення основних причин конфлікту через примирення, інституційну розбудову і політично-економічну трансформацію. Процес розбудови миру передбачає створення стійкого мирного середовища, шляхом вирішення основних проблем суспільства. Стабільний мир має будуватися на міцних соціальних, економічних

і політичних засадах, а також на міжособистісних і міжгрупових стосунках. Часто кризи виникають через такі обставини, як нерівний розподіл землі, відсутність політичного представництва або бідність. Крім того, успішна держава потребує сильних виконавчих, законодавчих та судових інститутів. Демократизація та економічні реформи, такі як економічний розвиток, охорона здоров'я, освіта та земельна реформа є частиною багатьох успішних програм розбудови миру. Реінтеграція колишніх учасників бойових дій і репатріація біженців також є важливою частиною розбудови миру. У peacebuilding докладаються зусилля, щоб відкрити канали комунікації, залучити людей до спільних проектів, співпрацювати зі ЗМІ та системою освіти. Метою всіх цих зусиль є примирення – змусити людей прийняти одне одного як частину власної групи або примиритися до спільного співіснування [4]. Прикладом може слугувати Південний Судан. Укладання Найваської угоди мало значний вплив на зміни в державі. Найважливішим наслідком угоди було закінчення Другої Суданської громадянської війни, яка тривала з 1983 по 2005 рік і призвела до мільйонів жертв та руйнування країни. Угода встановила мирний процес, який забезпечив розмежування влади між урядом Судану та Суданським Народним Ополченням/Армією (SPLM/A), а також надала південній частині країни автономію. Угода передбачала проведення референдуму про незалежність Південного Судану. Цей референдум відбувся в 2011 році, після якого Південний Судан став незалежною державою. Угода також передбачала створення уряду об'єднаної влади, що включав представників з уряду Судану та SPLM/A з метою спільного управління країною. До того ж політика нового уряду, співпраця з МОМ, ЮНЕСКО та іншими світовими організаціями призвела до соціально-економічних змін, які покращили життя населення [48].

Зважаючи на застосування reasetmaking, peacebuilding та peacekeeping за певних обставин та конкретної фази конфлікту, можна розглядати ці механізми як послідовні етапи мирного процесу. У такому випадку першим етапом є визначення причин конфлікту та схилення сторін спору до обговорення шляхів примирення. Наступним - утвердження прийнятих мирних рішень та контроль

за дотриманням узгоджених домовленостей. Останнім кроком стане побудова та встановлення стійкого довготривалого миру на умовах, що мінімізують ймовірність конфронтації в майбутньому. Успіх мирних процесів часто залежить від участі різних суб'єктів, які мають важливе значення для досягнення миру і включають як сторін конфлікту, так і посередників чи медіаторів. Суб'єктами мирного процесу є ті особи, держави чи організації, які беруть участь у миротворчих діях, переговорах або медіації з метою вирішення конфліктів. Такими суб'єктами можуть виступати будь-які учасники міжнародної політики: держави чи групи держав, міжнародні організації, міждержавні об'єднання, суспільно-політичні сили, неурядові об'єднання [30]. Також, самі сторони конфлікту, їхні лідери або представники є важливими учасниками мирного процесу, оскільки вони прямо залучені до вирішення конфліктної ситуації.

Отже, в сучасних цивілізованих державах найбільш поширеним стає мирний процес врегулювання конфліктів. Він являє собою сукупність різних механізмів та інструментів дипломатичного характеру, що сприяють мирному вирішенню конфліктів міжнародного рівня. Метою мирного процесу є залагодження конфлікту і вирішення кореневих проблем, що стали передумовами спору. Головним центром забезпечення миру та стабільності у світі зараз є ООН, чий Статут є первинним джерелом забезпечення мирного співіснування, стабільності та безпеки у світі. Беручи за основу цей документ можна виділити такі етапи миротворчого процесу, як *reasetaking*, *reasekeeping* та *reasebuilding*. Кожен з них передбачає застосування різних мирних засобів, що утворюють структуру миротворчого процесу. До таких методів та засобів відносять переговори, посередництво або медіацію, регіональні домовленості, примирення, міжнародний суд, арбітраж чи інші запропоновані учасниками способи. Суб'єктами мирного врегулювання виступають, по-перше самі учасники конфлікту. На міжнародній арені конфлікти можуть відбуватися між державами, міжнародними організаціями, міждержавними об'єднаннями, неурядовими організаціями. Особливе місце посідає медіатор або посередник,

який репрезентує третю нейтральну сторону за ситуації, коли конфліктуючі сторони не здатні самостійно урегулювати спір. Врегулювання конфліктів за допомогою миротворчих процесів має більше шансів на успіх, коли враховуються інтереси та потреби учасників конфлікту, вирішуються кореневі причини ситуації та всі сторони зацікавлені у мирному розв'язанні ситуації.

1.2. Дослідження проблеми в науковій літературі

Складність взаємовідносин між сучасними міжнародними акторами та зіткнення їх національних інтересів призводить до виникнення конфліктних ситуацій. Нерідко такі суперечності переростають у військові протистояння, які можуть тривати роками і деструктивно впливати на розвиток і внутрішнє становище кожної зі сторін конфлікту. Це і зумовлює важливість детального дослідження застосування механізмів мирного врегулювання конфліктів. Дослідженню проблематики миротворчого процесу присвячено, на жаль, небагато наукових напрацювань. Підходи до вивчення деяких механізмів мирного врегулювання конфліктів висвітлено, наприклад у працях А. Дудар [20], А. Компан [26], В. Шібель [52]. Бойко [11], Я. Миколаєнко [29], Р. Шипка [51]. Оскільки інструменти миротворчого процесу застосовуються у випадках виникнення конфліктів, то варто приділити увагу з'ясуванню природи виникнення конфлікту, його особливостей та основних етапів.

Ключовими поняттями політичного життя є влада та інтереси. Так і в міжнародній політиці основною метою завжди є питання влади. Політичні діячі можуть визначати державними цілями прагнення до безпеки, свободи, економічного процвітання, соціальний добробут, проте це все є другорядним. Цих поглядів дотримується засновник теорії політичного реалізму Ганс Моргентау. На його переконання, мотивами дій політичного характеру, зокрема на міжнародній арені виступає одна з трьох цілей: утримання влади, збільшення влади або її демонстрація. Інтерес до досягнення цих цілей є основою міжнародних відносин і дозволяє зрозуміти зовнішню політику окремих держав. На реалізацію своїх владних прагнень, звісно впливають військова сила, рівень економіки, чисельність населення, велика територія, але, як вважає Ганс Моргентау надважливим механізмом, що забезпечує об'єднання у єдине ціле всіх цих компонентів, є дипломатія. Вона є «мізками держави», каже Моргентау. Дипломатія є наріжним каменем міжнародної політики, оскільки дозволяє державі виражати свої інтереси і розповсюджувати їх на інших

учасників міжнародних відносин. Відповідно, боротьба за владу є змістом міжнародних відносин, а обмеження прагнень до влади інших держав точно не сприятиме встановленню миру між націями [10, с. 355]. У такому розумінні конфлікт можна розглядати як протиборство за владні прагнення та інтереси на міжнародній арені. Досить поширеним у політологічних словниках та різних енциклопедіях є визначення конфлікту за Л. Козером. За його трактуванням, конфлікт - боротьба за цінності, соціальний статус, владу і ресурси, у якій метою конфліктуючих сторін є послаблення сил супротивника, вчинення шкоди або й взагалі його знищення [1, р. 8].

У зв'язку з викладеним вище, міжнародний конфлікт можна інтерпретувати як зіткнення протилежних інтересів та боротьба за владу, престиж, статус, ресурси міжнародних акторів. Міжнародний конфлікт має свої специфічні особливості, що відрізняють його від інших видів конфліктів. Насамперед, міжнародний конфлікт може виникати тільки між учасниками міжнародних відносин – державами, союзами держав, міжнародними організаціями, урядовими та неурядовими об'єднаннями, тобто тими угрупованнями, що діють на міжнародній арені. Необхідно зазначити, що будь-який суб'єкт міжнародних відносин відображає інтереси певної групи людей, тому такий конфлікт завжди впливає на велику чисельність осіб. Документальною базою якою регулюються суперечки між учасниками міжнародних відносин виступає міжнародне право, міжнародні пакти, резолюції та конвенції загально визнаних організацій, в основному документи ООН, міжнародні договори. Варто також зазначити, що характерною особливістю конфліктів міжнародного спектру є їхня масштабність. Вони охоплюють велику кількість людей та території. За певних обставин, коли сторони не можуть вирішити свій спір у межах політики він може перерости у збройне протистояння – війну. Її початок ніколи не буває спонтанним, йому завжди передують певні події та обставини. Війна є крайнім виявом політики і лише інструментом досягнення певної політичної мети. Таких поглядів притримується автор книги «Про війну» Карл фон Клаузевіц. Саме йому

належить визначення війни як «продовження політики іншими засобами» [10, с. 260-261]. Серед особливостей міжнародних конфліктів потрібно зазначити про можливість посередництва та медіації. У конфлікт може бути включена третя сторона, на яку покладаються функції медіатора чи посередника. Зацікавленість бути таким представником в певному конфлікті пояснюється наявністю інтересів в розв'язанні конфлікту через його потенційний вплив на глобальні процеси.

Конфліктному процесу притаманна певна послідовність фаз, які відображають його перебіг від зародження до повного завершення. Зазвичай, конфлікт протікає за трьома етапами. Перший етап ще називають латентним, тобто прихованим, оскільки відсутнє відкрите протистояння між сторонами. Ця фаза характеризується формуванням протиріч, причин конфлікту. Суперники розробляють стратегію та кроки своїх подальших дій. Переходу конфлікту від латентної першої фази до другої сприяє певна подія або інцидент у результаті – сторони починають відкрито діяти. Це насичене активними діями протистояння, в якому досягнення компромісу чи зменшення ескалації ситуації практично неможливо. Рівень ворожості підвищується між суперниками, тоді вони починають застосувати всі сили та ресурси задля досягнення своїх інтересів та нівелювання зусиль противника. На цьому етапі ворожнеча набуває свого апогею. Максимальне застосування сторонами всіх своїх засобів та резервів і тривалий у часових проміжках період протікання другої фази призводять до виснаження і послаблення сил у обох сторін. За таких обставин відбувається перехід до третьої, заключної фази – розв'язання конфлікту. Цей етап має важливу цінність у генезі конфліктів і грає важливу роль для учасників конфліктної ситуації [13].

Відповідно до різних досліджень з конфліктології, виділяють три моделі завершення конфліктів: перемога однієї сторони, часткове врегулювання, яке фактично є продовженням конфлікту та найскладніший варіант – компроміс. Найпростіший сценарій – коли у процесі довготривалої боротьби перемагає одна зі сторін конфлікту. У такому випадку задовольняються інтереси та цілі

тільки переможця, а протилежна сторона залишається у програвшій. Прикладом може слугувати конфлікт між хорватами та хорватськими сербами, у якому останні програли і як наслідок не отримали автономії і права на особливий статус. Натомість хорвати стали національною державою і однією з країн Європейського Союзу – повністю задовольнивши свої прагнення. За іншого розвитку подій, коли немає чіткого переможця і переможеного і жодна зі сторін не готова поступитися своїми інтересами, відбувається продовження конфлікту зі змінами інтенсивності та масштабів. Тобто настає період високої напруженості між опонентами, так звана «гаряча фаза», а потім відбувається послаблення ескалації, зниження рівня напруженості. Останньому може сприяти часткове врегулювання, наприклад узгодження певних домовленостей між сторонами. Таку стадію ще називають «замороженням». Яскравим прикладом є кіпрський конфлікт між турками та греками, що проживають на острові Кіпр. Внаслідок постійних спроб мирного залагодження шляхом дипломатичних засобів та переговорів так і не вдалося остаточно вирішити ситуацію і, як альтернатива – конфлікт перебуває в замороженому стані. Досягнення компромісу у підсумку якого кожна з ворогуючих сторін принаймні частково реалізує поставлені цілі є досить ефективним і водночас найскладнішим типом розв'язання конфліктів. Вигідного компромісу вдалося досягти уряду Великобританії та парамілітарним групам Північної Ірландії. У ході підписання угоди у 1998 році Великобританія зберегла свою державну цілісність, проте їй довелося розширити права ірландців та надати їм змогу брати більшу участь у вирішенні питань регіонального самоврядування [27, с. 5-6]. Вирішення конфлікту способом компромісу передбачає знаходження рішення, яке задовольняло б обидві сторони і сприяло подальшому миру і підтримці хороших взаємин між ними.

Як уже вказувалося раніше, негативні наслідки міжнародного конфлікту та неузгодженість поглядів сторін впливають на життєдіяльність та розвиток населення чи цілого суспільства держав. Особливо, якщо він переростає у збройне протистояння – війну з використанням різних асиметричних методів,

що завдають шкоди нормальному функціонуванню різних сфер державної діяльності, зокрема національній безпеці. Згідно з нормами міжнародного права і Статуту ООН, врегулювання конфліктів має відбуватися із застосуванням мирних інструментів і дипломатії, а війна як засіб вирішення – забороняється.

Мирний процес – сукупність всіх механізмів миротворчого характеру, спрямованих на розв'язання і усунення конфлікту. Крім припинення спору і усунення джерела виникнення конфлікту, мирний процес має на меті побудову плацдарму для подальшого мирного співіснування та уникнення провокативних факторів та умов в майбутньому. Головною метою миротворчого процесу є сприяння переходу від стану війни до мирного стану і сприяти будівництву стійкого миру, розвитку та безпеки. В науковій літературі не визначено однозначної послідовності етапів мирного процесу, адже часто їх ототожнюють з етапами виникнення конфліктів. Проте варто звернути увагу на дослідження американського політолога К. Боулдінга. Він виділяє такі фази мирного процесу: тривала війна, нетривала війна, тривалий мир, нетривалий мир. Війна, за визначенням Боулдінга, стан ведення активних бойових дій, який в залежності від конкретної фази відрізняється періодичністю. Тобто, тривала війна характеризується постійними військовими діями, тоді як нетривала війна – бойові дії, що перериваються періодами спокою. Нетривалий мир окреслює стан, коли встановлений мир, проте існує загроза війни. Натомість, тривалий мир - це ситуація, за якої загроза виникнення війни малоімовірна [19, с. 387]. Мирний процес являє собою багатогранне комплексне явище, оскільки передбачає взаємодію різних суб'єктів та використання цілого інструментарію задля мирного залагодження конфлікту. Часто міжнародні організації та держави-посередники можуть схилити сторони спору до вирішення проблеми шляхом перемовин.

Міжнародні перемовини – спільне обговорення офіційними представниками держав проблемного питання та прийняття рішення, з яким будуть згодні обидві сторони конфлікту. Переговори – найдавніший спосіб залагодження спірних питань на міжнародній арені. До 50-х років 20 століття

переговори використовували для вирішення питань військового або торгівельного аспекту і закріплювали ці рішення мирними договорами чи торговельними угодами. З плином часу структура та зміст міжнародних переговорів змінилися та набули більш складнішої форми. Так, наприклад з'явилися моделі міжнародних перемовин, з яких первинними виступають ігрова модель та модель переговорного торгу. Модель торгу передбачає знаходження консенсусу за допомогою поступок, хоча не завжди вони є взаємними.

В залежності від стратегії й тактичних кроків, що можуть застосовувати сторони, виділяють три типи моделі переговорного торгу: жорстку, м'яку та змішану. Жорсткий тип передбачає застосування силових методів та використання тиску на опонента, щоб змусити його поступитися. Такий спосіб не зорієнтований на знаходження балансу та взаємовигідних компромісних рішень на відміну від м'якої стратегії торгу. Вона є сучаснішою формою переговорного торгу і має на меті створення та збереження партнерських відносин між сторонами спору, які повинні дійти згоди і поступитися рівноцінно. Використання методів жорсткого та м'якого типів переговорного торгу утворює третій – змішаний тип. Наступна модель переговорів побудована на теорії ігор, розробленій вченими математиком Джоном фон Нейманом та економістом Оскаром Моргенштерном. В межах теорії ігор розрізняють три типи переговорів: інтегративні, полемічні та раціональні. Сама назва інтегративних, або партнерських переговорів підказує, що вони реалізуються за умови сприйняття одне одного як партнерів та побудови справжнього співробітництва. В результаті таких переговорів учасники повинні об'єднати свої стратегічні плани, так щоб кожен залишився з вигодою. Основою полемічних переговорів є диспут між учасниками. У такому випадку комунікація більше нагадує конфліктну суперечку і може містити елементи агресії, ворожнечі, незгоди. Тому нерідко результатом таких переговорів є не досягнення спільного консенсусу, а загострення і розрив відносин. Раціональний стиль перемовин, або по-іншому принципний має на меті

зосередження, виключно на вирішенні проблемного питання. Тут мають значення якісні особливості проблеми і строгий підхід до розгляду змісту справи. Проте взаємодія між учасниками має бути м'якою, дружньою, відвертою [51, с. 89-90]. Переговори на міжнародному рівні є первинною формою залагодження суперечок, вирішення проблемних питань, узгодження інтересів з давніх часів. Трансформація світових взаємин та глобалізаційні процеси вплинули на механізм ведення міжнародних переговорів, ускладнивши його зміст, структуру, утворивши різні моделі проведення.

За умов, коли сторони не здатні дійти спільного рішення щодо розв'язання конфлікту або ситуація впливає на стабільність і безпеку інших міжнародних учасників звертаються до такого способу залагодження як посередництво або медіація. Медіація полягає в залученні третьої сторони до розв'язання конфлікту, надання нею рекомендації та сприяння процесу знаходження рішення урегулювання ситуації. Важливо зазначити, що медіацію від арбітражу відрізняє рекомендаційний характер пропозицій, тобто сторони не зобов'язані виконувати і погоджуватися з усіма ініціативами медіаторів. Відповідно до досліджень Я. Миколаєнка, медіацію можна визначити як дипломатичний спосіб урегулювання конфлікту за допомогою третьої нейтральної сторони, яка керує переговорним процесом, допомагає узгодити інтереси конфліктуючих сторін та прийняти компромісне рішення. Посередництво обов'язково має містити такі елементи: наявність сторін, обізнаність і неупередженість посередника, спрямованість сторін на вирішення суперечки, конфіденційність та відповідне місце проведення. Така структура забезпечить сприятливе середовище для мирного розв'язання ситуації, знизить напругу та збільшить довіру між всіма учасниками. Варто звернути увагу на роль посередника в цьому процесі. Медіатором може бути держава, видатна особа чи міжнародна організація. Необхідно підкреслити, що мета посередника не урегулювати спір по-своєму і винести рішення, а сприяти розумінню цілей одна одної сторонами конфлікту, спонукати їх до прийняття спільного узгодженого рішення. Зважаючи на це, посередник повинен бути добре

обізнаним у суті самого конфлікту, знати обставини, цілі, факти, погляди, особливості, щоб надавати відповідні рекомендації та пропозиції. Медіатор може суттєво вплинути на сприйняття сторонами одна одної, сприяти зменшенню напруги між ними та залагодженню взаємин. Проте, медіація як дипломатичний спосіб урегулювання не завжди може вдатися, особливо якщо сторони вважають себе досить впливовими та сильними і мають несумісні цілі [29].

Список інших способів та механізмів розв'язання конфліктів міжнародного характеру є досить багатим та різноманітним. Основні з них та найбільш популярні у застосуванні зафіксовані в документах ООН – організації, що на світовому рівні вирішує складні ситуації дипломатичними мирними засобами та підтримує мир, безпеку та стабільність між державами. Найкращою альтернативою урегулювання міжнародного конфлікту є індивідуальний підхід, усвідомлення справжніх інтересів сторін суперечки та підбір найкращого компромісного рішення з можливих альтернатив, яке враховуватиме конкретну обстановку.

Отже, мирний процес як наукове дослідження представлене у політологічній науці невеликою кількістю праць, проте достатньою для розуміння основ цього процесу. Засоби мирного процесу застосовується тоді, коли виникає конфлікт між учасниками міжнародних відносин, тому важливим є розуміння поняття «міжнародний конфлікт», причин його виникнення та етапів протікання. Основним першоджерелом багатьох міжнародних конфліктів є боротьба за владне становище та його утримання. Такий вид конфліктів проходить за такими трьома етапами, як і звичайний конфлікт. Однією з найактуальніших моделей розв'язання конфліктів сучасності є використання мирних методів, тобто мирний процес. Його метою є не тільки усунення причин суперечки між сторонами, а побудова середовища для співпраці та застосування мирного плану, що забезпечить уникнення сутичок в майбутньому. Одними з найпоширеніших методів мирного процесу визначають міжнародні перемовини та посередництво, які, у свою чергу поділяються на різні моделі.

РОЗДІЛ 2. УКРАЇНЬСЬКА ФОРМУЛА МИРУ В КОНТЕКСТІ КРИЗИ МІЖНАРОДНОЇ СИСТЕМИ

2.1. Позиція України та колективного Заходу щодо умов завершення війни

Розв'язана росією війна з Україною триває вже майже 10 років. З 2022 року ця подія набрала обертів найбільшого воєнного конфлікту у Європі з часів Другої світової війни. Західний цивілізований світ отримав можливість побачити масштаби геополітичних амбіцій держави-терориста та справжню сутність путінського режиму. Припинення війни і досягнення миру стало життєво необхідним завданням для України та досить вагомим питанням для держав Європи та Америки.

Очевидно, що повна поразка росії та повернення всіх втрачених територій – це єдиний справедливий та вигідний результат закінчення війни для України. Таку позицію неодноразово висловлювали радники з Офісу Президента, зокрема Михайло Подоляк. Єдина дійсно вагома перспектива для українського народу у цій війні – розгромити ворога та домогтися усунення російської політичної верхівки від влади [9]. Однак сподіватися, що зникнення путіна призведе до цілковитого припинення бойових дій і війни загалом не варто. Така ситуація безсумнівно мала би позитивний ефект, адже призвела б до дестабілізації внутрішнього режиму в країні та боротьби за владу. Але справжнім чинником закінчення війни може стати тільки перемога України способом повного розгрому ворога на полі бою [36]. Це буде справжнім доказом, що зруйнує міф про росію як найсильнішу державу світу та доведе українську незалежність. Неспроможність досягти компромісу – є ще однією українською позицією, про яку зазначали в Офісі Президента. Михайло Подоляк апелював до російського менталітету, зазначаючи причини такої неспроможності. Російський народ звик до життя у бідності і злиднях, з відсутністю побутових благ та комфортних умов життя. При цьому, живучи таким табірним способом, їм нічого не заважає кричати про те, що зараз когось

"поставлять на коліна". Будь-які обмеження суспільного життя – дефіцит товарів, нестача коштів, проблеми з комунальними послугами, ізоляція від світу – не вплинуть на світогляд росіян і тим паче не підштовхнуть до дій спрямованих проти влади. Цей міф про всесильність росії зможе розбити тільки поразка на полі бою і осмислення цього самими росіянами. Навіть у такому випадку невідомо змогли б знайти компроміс Україна та російська федерація, а до того часу, тим більше – це неможливо [25]. В українського військового керівництва та Президента України однакові погляди на умови закінчення війни. На виступі в Радбезі ООН Володимир Зеленський зазначив про дві обов'язки умови, які мають бути дотримані для чесного і справедливого завершення цього конфлікту. Одна з них – повне виведення окупаційних військ до кордонів України 1991 року, з урахуванням флоту російської армії з Чорного моря. А друга умова – справжнє відновлення контролю вздовж всього державного кордону та економічною зоною в Чорному та Азовському морях [22]. Міністерство оборони додало до цих умов ще пункт про ядерне роззброєння держави-терориста, адже ядерна зброя слугує загрозою для міжнародного миру і безпеки всього світу загалом [14].

За умови дотримання цих пунктів можна говорити про мирні переговори чи спроби підписання договору про мир. Такий стан речей буде свідчити про можливість порозумітися між сторонами конфлікту та наявність мінімальної безпеки для української держави. Зараз будь-які мирні перемовини з москвою неможливі – про це Володимир Зеленський наголосив в інтерв'ю телеканалу РТР. Російські війська повинні поважати «наше право, право жити на нашій землі» і покинути нашу територію повністю – це ті умови, які потрібні, щоб розпочати бодай якийсь діалог. Документом, який висвітлює повний спектр необхідних дій росії для закінчення війни та точку зору України є Формула миру. Вона відображає вимоги, що стосуються різних галузей діяльності та безпекових сфер держави, на які впливають деструктивні заходи російської федерації. Пропозиції щодо справедливого та мирного розв'язання війни, зазначені в українській Формулі миру стосуються екологічної, ядерної,

продовольчої, енергетичної та екологічної безпеки. Зазначається в ній і про конкретні військово-політичні заходи: повернення під контроль українських територій, припинення бойових дій, звільнення полонених і депортованих осіб. Підґрунтям створення Формули є резолюції та положення Статуту ООН і норми міжнародного права. Реалізація кроків українського мирного плану стала б сигналом про готовність розв'язувати конфлікт шляхом діалогу та дипломатії, а також доповненням до системи врегулювань міжнародних конфліктів. Сприяння цьому процесу безпосередньо країни-агресора продемонструвало б переосмислення росією своїх імперіалістських амбіцій й перебудову її внутрішньополітичного та зовнішньополітичного курсу. Проте, є підстави сумніватися, що такий розвиток подій можливий, тим більше з ініціативи теперішньої політичної верхівки російської федерації. Українська сторона усвідомлює цей факт, тому більше покладається на власні оборонні спроможності, допомогу міжнародних партнерів, ніж на дипломатичне вирішення у формі діалогу. В Офісі Президента виключають можливість перемовин з агресором без оновлення політичного керівництва. На їхнє переконання – це призведе тільки до розпалення нової стадії війни [32]. При чому, Президент України неможливість проведення переговорів з Президентом російської федерації В.Путіним закріпив офіційно указом ще у вересні 2022 року [53]. Для української нації ця війна – боротьба за виживання та вільне існування на своїй землі. Тому жодних компромісів з ворогом, які міститимуть невігідні, зневажливі та принизливі умови для української сторони бути не може.

Росія є осередком тероризму, нестабільності, поширення провокаційної пропаганди, центром розв'язання гібридних війн на континентах, тож її послаблення як держави є вигідним для багатьох країн світу [9]. З перших днів повномасштабного вторгнення на територію України багато світових лідерів засудили агресію росії та особисто президента путіна за розгортання військових дій. Станом на 24 лютого 5 міжнародних організацій та 48 держав, включаючи країни Європи, США, Канаду, деякі держави Південної Америки, офіційно

засвідчили свою підтримку України. Виявом їхньої підтримки стали процеси підготовки санкцій проти росії, зустрічі та саміти у форматі НАТО, ЄС, G7, заяви про фінансову та іншу можливу допомогу українцям, відкриття деякими державами кордонів для біженців [15]. Оскільки російсько-український конфлікт опосередковано втягнув майже весь світ в це протиборство, то результат закінчення цієї війни є хвилюючим питанням для багатьох міжнародних акторів. Найбільш активно задіяний в конфлікті колективний Захід. Саме країни Європи та США забезпечують Україну військовими пакетами допомоги та надають фінансову підтримку. Основні сили країн колективного Заходу зосереджені на підтримці обороноздатності української армії та допомозі цивільному населенню України. Насамперед, варто сказати про потужну фінансову допомогу західних партнерів, яка дала змогу протистояти ворожому тиску і відсутність якої призвела б до серйозної кризи. В Міністерстві реінтеграції України повідомляється про суму в 170 мільярдів доларів наданих партнерами України від 24 лютого 2022 року. Найбільш вагому підтримку здійснюють такі держави, як США, Литва, Латвія, Естонія, Польща, Великобританія, Японія, Німеччина, Канада, Данія та багато країн ЄС. США надали Україні приблизно 71 мільярд доларів, з яких 43 мільярди були спрямовані на військову допомогу. Підтримка держав ЄС в фінансовому еквіваленті становить майже 62 мільярди євро, з яких 36 мільярдів спрямовано на потреби українського бюджету. Допомога деяких партнерів, зокрема Польщі, країн Балтії сягає майже 1% від ВВП [41]. Значна допомога та підтримка держав Європи пояснюється географічною близькістю та усвідомленням наслідків жорстоких, ворожих дій держави-терориста на безпеку всього регіону. Україна – є тим щитом, що відділяє держави ЄС з його демократичними цінностями від дикої російської орди та тоталітарної ідеології. Демократичні цінності та європейські принципи колективного Заходу передбачають дотримання міжнародних норм та мирне вирішення суперечок. Зважаючи на це, не дивно, що західні партнери схиляють Україну до мирних перемовин. Але, коли починати діалог з ворогом і чи взагалі його починати - це рішення

виключно за Києвом. На цьому наголошують західні партнери та США в своїх публічних заявах [32].

Одним з перших про ймовірний сценарій завершення війни в Україні заговорив Єнс Столтенберг – генеральний секретар НАТО. Він зауважив, що війна може затягнутися і потрібно бути готовими до довготривалої війни з невідомими термінами припинення. До такої думки схиляється і канцлер Німеччини Олаф Шольц. Такий розвиток подій очевидно, що не є сприятливим для України. Тим більше, що війна на виснаження є надзвичайно ризикованим та небезпечним варіантом, оскільки росія володіє значно більшими військовими та економічними ресурсами. Затримки постачання зброї від західних партнерів, розбіжності в Конгресі США щодо фінансової підтримки України є додатковими небезпеками для такого варіанту. Вступ до ЄС та військового альянсу НАТО після здобуття Незалежності для України є цілями бажаної перспективи і законодавчо закріпленими. Розгортання спеціальної військової операції росією ще більше вплинула на потребу бути учасником таких об'єднань. Колишній генсек НАТО Андерс Расмуссен пропонує приєднати лише підконтрольну Україні територію до альянсу, тобто без окупованих територій. На його переконання, таке часткове приєднання стало б для росії застереженням проти нападів на українську територію. Джеймс Ставрідіс, колишній командувач військами НАТО, теж підтримує таку позицію, а також пропонує розглянути варіант про підписання угоди «земля за мир». Угода означатиме припинення боротьби за окуповані території і залишення їх під контролем агресора, за словами Ставрідіса – «на деякий час». Як вдалі кейси вони наводять Німеччину та Корею. Але варто взяти до уваги, що ситуація України зараз і Німеччини тоді різко відрізняються. До Південної Кореї у 1958 році США перемістила ядерну зброю, щоб надати гарантію безпеки, що здається повністю нереалістичним в Україні. Більше того, приєднання лише частини України до НАТО змусить її повертати свої непідконтрольні території мирним, невійськовим шляхом. Здається вірогідним, що колективний Захід намагається уникнути прямого конфлікту альянсу з росією та спровокувати

агресивну реакцію російського диктатора, пропонуючи такі альтернативи завершення війни [55].

В європейській частині світу зустрічаються і країни, що сприйняли розпочате росією вторгнення схвально – про що свідчать дії та висловлювання їхніх предстаників. Такими є, наприклад Угорщина, Румунія, Болгарія. Деякі державні політики названих країн у своїх публічних повідомленнях підтримували дії РФ, зневажали український суверенітет, намагалися перешкодити постачанню військової допомоги для України і висловлювали різного роду антиукраїнські заяви. Такою поведінкою відзначилися угорський прем'єр-міністр Віктор Орбан, політик Ласло Тороццаї, болгарський президент Румен Радев, румунський політик Джордже Сімон. Вони виступають на підтримку інтересів росії, тобто є діячами проросійського спектру. Тому варто пам'ятати, що позиція заходу не може бути повністю одностайною з українською через наявність деяких проросійських представників в європейських урядах. До цього можна ще додати переконливі висловлювання та діяльність словацького прем'єр-міністра Роберта Фіцо. Він виступив проти вступу України до НАТО, бо це, на його думку, може стати початком Третьої світової війни. А також заявив, що єдиний спосіб припинити цю війну – це віддати частину власних територій загарбникам, адже нереально сподіватися, що росіяни самохіть покинуть Крим, Донецьк та Луганськ [6].

Найважливішим глобальним гравцем світової арени та опосередкованим учасником багатьох світових конфліктів є США. Роль цієї наддержави у розв'язанні російсько-української війни надзвичайно важлива, особливо необхідна для України. Нагромадження російських сил біля кордонів України ще в 2021 році викликало занепокоєння у державних діячів США. Вони сповіщали українське керівництво про переміщення і кількість російської армії, проводили консультації з Україною та державами ЄС з метою попередження та відвернення загрози можливого нападу з російського боку. Інформування та обговорення з різними державами нависаючої загрози американськими політиками проводилися з нагнітаючим ефектом, щоб донести іншим

серйозність ситуації та мотивувати до рішучих дій. Зі сторони США докладалося чимало дипломатичних зусиль та спроб перемовин з росією, які, на жаль не мали успіху. Тому 2022 року сталося те, чого очікував весь світ, в тому числі США. Вона однією з перших засудила агресію, ввела в дію жорсткі санкції проти агресора, надавала і надає досі значну військову і політичну підтримку українській стороні. США виступає найбільшим союзником України. Вперше американська допомога надійшла у жовтні 2021 року. Тоді українці отримали озброєння на суму 60 мільйонів доларів, включно з ракетними комплексами Javelin. У грудні президент США Джо Байден виділив з оборонного бюджету Сполучених штатів Америки 300 мільйонів доларів на військову допомогу України. Через місяць Балтійські країни отримали дозвіл від Державного департаменту США на надання Україні озброєння, зокрема ракетних комплексів Stinger. Впродовж січня-лютого американським союзником було доправлено до України 214 тонн військової допомоги, що складалася з боєприпасів різного калібру, протитанкові комплекти й ракети до них та інше озброєння. Таке забезпечення українських військ суттєво вплинуло на їхню спроможність здійснювати спротив та тримати позиції. Важливо зазначити, що надане військове озброєння більше розраховане на здатність оборонятися і має малий радіус дії. Значним кроком для України стало підписання 9 травня Джо Байденем закону про "ленд-ліз". Ця програма передбачає надання військового обладнання та озброєння в довгострокову оренду або кредит із поверненням коштів через тривалий час. Перевагою є те, що така система дозволяє уникнути деяких бюрократичних моментів та отримувати великі обсяги різної зброї за одну поставку. Хоч і з довгими затримками, але військові пакети допомоги та фінансова підтримка зі сторони США продовжують поступати до України. На жаль, цього недостатньо для української армії щоб зупинити наступальний настрій ворога і відтіснити їхні позиції. Однак, підтримка США залишається значущою і перспективно обіцяє зростати у майбутньому.

Важливо розуміти, з яких причин США підтримують Україну і чому це питання становить для них інтерес. По-перше, США та росія репрезентують

різні ідеологічні течії та режими організації суспільного життя – демократичний вільний світ з акцентом на права та свободу громадян проти авторитарного закритого суспільства з обмеженням прав людей. Протиборство за вплив у різних регіонах світу та поширення своїх політичних цінностей між цими державами точиться здавна. Необхідно пригадати, що Холодна війна минулого століття точилася між двома наддержавами – США та СРСР і закінчилася фактично перемогою першої, оскільки з розпадом СРСР Сполучені Штати стали єдиною наддержавою у світі. Прихід до влади Володимира Путіна та початок його дестабілізуючої політики розворушили згаслий геополітичний конфлікт і втягнули до нього весь світ. Мотивами такої діяльності російського президента є бажання повернути регіональний контроль, втрачений з розпадом Радянського союзу. Вибір українського суспільства на користь демократичних цінностей та побудови відкритого суспільства і вплинув на підтримку американським урядом країни, що плекає спільні з ним стандарти. Крім того, відсутність реакції зі сторони Америки міг би негативно позначитися на її авторитеті та іміджі на міжнародній арені. Наступна причина взаємопов'язана з першою, адже підтримка української армії – це можливість послабити свого ворога, не беручи безпосередньої участі у військових діях. Послаблення політичних та економічних спроможностей РФ та зниження її статусу в міжнародних відносинах становить неабиякий інтерес та є перевагою для США. Постачання різного роду американської зброї, зокрема зброї НАТО дає змогу вдосконалити військово-промисловий комплекс Америки. Її використання українськими військовими в реальних умовах війни дозволяє побачити їхню дієздатність на полі бою, проаналізувати недоліки та дослідити умови ефективного застосування. Окрім того, навчання української армії за стандартами НАТО та використання цих технік у боях проти російських сил надає безцінний досвід ефективності військової системи навчання НАТО та можливих шляхів її вдосконалення [37].

Отже, єдиною справедливою перспективою розв'язання війни для України є перемога у формі повернення всіх територій під контроль української

влади та повний відхід армії росії з подальшим відшкодуванням завданих збитків та поверненням полонених. Вирішення російсько-української війни шляхом мирних перемовин виглядає малоімовірним варіантом, здебільшого у зв'язку з суб'єктивними та нереалістичними умовами завершення війни російської сторони. Держави колективного Заходу повністю підтримують українську позицію, надаючи політичну, фінансову, міжнародну, гуманітарну та військову підтримку. Спільні з Україною демократичні цінності та розуміння шкідливих наслідків російських дій для всього цивілізованого демократичного світу сприяє солідарності країн ЄС та США з Україною та покращенню взаємовідносин у різних спектрах.

2.2. Ревізіоністські прагнення Росії та авторитарно-тоталітарних режимів

Щоб зрозуміти справжні прагнення росії в цій війні варто здійснити короткий екскурс в історію. Агресія росії проти України є виявом сучасного російського імперіалізму. Ця державницька політика існує з часу утворення російської федерації, а саме її первинної форми – московського князівства. Прагнення до підкорення інших народів, захоплення нових територій, зниження рівня культури, застосування військового примусу та насильства, постійне використання ідеологічної пропаганди – це все ключові догми функціонування росії впродовж всього її існування [49]. Теперішній президент Володимир Путін, надихнувшись цією завойовницькою доктриною успішно застосовує її принципи у XXI столітті. Бажання повернути під свій контроль Україну, як це було колись в СРСР є не просто важливою стратегічною ціллю для Кремля. Адже для російського диктатора Україна лише штучне творіння, чії окуповані зараз території, в минулому – подарунки чи то від більшовиків чи СРСР. А от справжня сильна держава – це російська імперія, а згодом СРСР, чий розпад є найбільшою трагедією XX століття. [34, с. 448]

Імперіалістичні погляди російського президента путіна фактично прозвучали на Мюнхенській конференції 2007 року. Тоді він обвинуватив західний світ, насамперед США у перешкоджанні здійснення зовнішньої політики російською федерацією, втручанні у внутрішні справи держави. Не залишив без уваги і питання розширення НАТО, адже на його думку збільшення кількості членів НАТО не є тотожним до процесу удосконалення самого альянсу чи покращення безпеки в Європі. Ймовірно російський президент побачив загрозу для власної країни у тому, що сили НАТО стають все ближчими до державних кордонів. Його промову ознаменували деякі політичні діячі, – наприклад міністр закордонних справ України 2007–2009 років Володимир Огризко – як проголошення другої «холодної війни» [28]. У такій ретроспективі вторгнення наступного року до Грузії, а у 2014 році – до східних областей

України та анексія Криму виглядають як практичні кроки втілення цього імперіалістичного плану. Доречно буде нагадати, що відлік російсько-української війни почався саме 27 лютого 2014 року, а відповідно до вищевказаного – її підготовка ще раніше.

Далі з'ясуємо, як власне теперішня російська верхівка пояснює причини розв'язання війни. Потужним інструментом інформаційно-психологічного впливу є російська пропаганда. Власне і у цій війні політична еліта росії вдало і впевнено використовувала і використовує пропагандистські наративи у своїх інформаційних операціях. З самого початку дестабілізаційні процеси в Україні російська пропаганда називала «державним переворот», розповідала про «громадянську війну в Україні», «народне повстання на Донбасі» і повністю заперечувала присутність на чужій території своїх військ. Згодом, розгортання спеціальної військової операції у 2022 році Володимир Путін пояснив «розплатою» за обстріли нібито українською армією цивільного населення Донбасу тривалістю 8 років. І знову, як у випадку з НАТО у 2007 році, росія побачила загрозу власним інтересам, що змусило її розпочати повномасштабне вторгнення, щоб захистити свої життєво важливі інтереси [8]. Між іншим, недопущення розташування баз НАТО на території України для начебто знищення росії – це один з фейків створених російськими пропагандистами для підтвердження необхідності в повномасштабному наступі.

За даними дослідників британського Королівського об'єднаного інституту оборонних досліджень (RUSI) росія має конкретний план подальших дій і має намір перемогти. Єдина поступка, яку готова надати москва – це дозволити тій частині України, що перебуває поза контролем рф увійти до ЄС. А основними їхніми цілями є:

- відмова України від вступу до НАТО;
- залишення окупованих територій під контролем рф, а також відмова від деяких міст на користь росії (Харків, Одеса);
- встановлення владної верхівки в Україні, яка буде «погоджена» і підконтрольна рф;

Росія має намір досягти запланованого результату шляхом проведення активних наступальних операцій на фронті, таким чином виснажуючи Збройні сили України. Після цього окупанти планують використовувати здобуте впливове положення як засіб тиску на Київ з метою примусу до прийняття умов запропонованих росією [44]. Необхідно зазначити, що спротив української армії та можливість перешкоджати планам ворога здебільшого залежить від військової допомоги Заходу та вчасного постачання боєприпасів міжнародними партнерами.

Серед учасників міжнародних відносин є ті, які прямо або опосередковано підтримують позицію російської федерації і навіть надають військову допомогу. До таких прихильників можна віднести Білорусь, Північну Корею, Іран, Сирію, Вірменію, Грузію, більшість держав Центральної Азії.

Білорусь, ще з періоду розпаду Радянського Союзу є країною-сателітом російської федерації. Її незалежність є лише формальністю, оскільки вона економічно та політично залежна від росії. Крім того, Білорусь дозволила розмістити на своїй території російські війська та військову техніку, з якої здійснювалися обстріли української території. Позицію Білорусії також можна пояснити особливими відносинами між білоруським диктатором О. Лукашенком і російським главою В. Путіним. Заручившись військовою та економічною підтримкою Путіна під час білоруської революції, Лукашенко не міг відмовити Путіну у 2022 році. Фактично, підпорядкування Білорусі росії є платою, поверненням боргу за колишню путінську підтримку. Погіршення взаємин з європейськими державами, санкційний тиск створюють для Лукашенка загрозу втрати влади, а для його держави – загрозу політичного та економічного занепаду. Тому запровадження білоруським главою держави авторитарного політичного режиму в країні, союзництво з В. Путіним є необхідним задля збереження влади та власного життя для Лукашенка [46].

Важливою є позиція з цього питання такого глобального потужного гравця як Китай. Щодо подій в Україні, то Китайська Народна Республіка (КНР), можна сказати, публічно утримується від вираження чіткої позиції щодо

будь-яких подій російсько-української війни чи підтримки однієї зі сторін. Під час офіційних зустрічей з представниками США, країн ЄС, представники Китаю користувалися загальними висловлюваннями про необхідність та пошук шляхів врегулювання «української кризи». В червні 2023 року КНР заявила про готовність приєднатися до взаємодії щодо створення сприятливих умов для врегулювання ситуації в Україні. Пізніше посол Китаю в ЄС Фу Цун навіть зазначив про повагу до територіальної цілісності України та підтримку її прагнення повернути окуповані території. Також він додав, що «це історичні питання, які мають бути обговорені та вирішені росією та Україною, і саме за це ми виступаємо». Зустріч міністрів оборони України та Китаю, за словами заступника міністра оборони України дала можливість пояснити китайській стороні військову обстановку та покращити комунікацію з Пекіном [17]. Проте певна діяльність КНР свідчить про її прихильність та тісну співпрацю з росією. Наприклад, деякі китайські виробники та компанії продовжують збувати свої товари та співпрацювати з російським ринком. Через це їх НАЗК України внесло до списку спонсорів війни. Це компанії, які займаються розробкою новітніх технологій, техніки для відеоспостережень, автомобільною промисловістю, видобутком нафти [47]. Звісно, таку позицію Китаю можна пояснити небажанням втратити прибутковий ринок та споживачів, тобто прибутки, які підтримують економіку держави. Військова сфера не виняток. За даними американських видань та розвідувальних установ США, Китай впродовж 2022-2023 років забезпечував російську федерацію безпілотними апаратами, військовим спорядженням, компонентами військового обладнання. Сума за продаж безпілотників за вказаний період сягла понад 12 мільйонів доларів. Офіційно факт надання військової допомоги КНР заперечує, проте є підстави сумніватися у достовірності їхніх заперечень [35]. Крім того, продаж військових компонентів китайськими компаніями збігається зі збільшенням постачанням російською федерацією нафти. Майже 107 мільйонів тонн сирої нафти РФ експортувала до КНР, що зробило її найбільшим постачальником

нафти до азійської країни. Використання китайськими підприємствами посередників-трейдерів дозволило уникнути порушення західних санкцій [21].

Варто додати, що росія та Китай – дві держави зі схожим політичним недемократичним режимом з диктатурною владою. Однакове спрямування політичних поглядів, цінностей, ідеології сприяє взаєморозумінню між країнами та створює фундамент для співробітництва. Історично, Китай – цивілізація, що завжди позиціонувала себе як горда і велична імперія, яку мають вшановувати всі довколишні держави і нації. Крім того, багато сучасних технічних винаходів та розвиток писемності в світі виникли завдяки досягненням Стародавнього Китаю. КНР і зараз є впливовим геополітичним гравцем з найбільшою кількістю населення, високими економічними показниками, найсильнішою армією світу, після США та росії, великою територією. Відповідно, Китай ніколи не прийме рішення, яке применшить його виняткову велич чи знизить авторитет на глобальній арені. Зважаючи на це можна припустити, що його підтримка російської сторони викликана їхньою перевагою в цій війні. З іншого боку, для Китаю наявність рівного їй за силою геополітичного гравця поруч з такою ж перспективною стати наддержавою не допустима і не вигідна. Він не може дозволити іншій державі бути такою ж авторитетною та впливовою силою в її регіональному просторі. Також в минулому російсько-китайські відносини були напруженими в зв'язку із російським вторгненням на північні території Китаю, що впливає на сприймання КНР свого сусіда. Цим і пояснюється така вичікувальна і офіційно нейтральна стратегія дій та реакцій на російсько-український конфлікт.

До неофіційного блоку країн, що надають військову підтримку російським силам, крім Китаю, відносяться Іран, КНДР, Сирія, Киргизстан, Таджикистан, Узбекистан. Відомо про надсилання цими державами великої кількості боєприпасів, артилерійських снарядів, військової зброї для підтримки російського наступу. Таджикистан, Киргизстан та Сирія допомагала у процесі підготовки та навчання російських солдатів для їх подальшої участі у військових діях в Україні. Попри санкційні обмеження прихильники політики

російської федерації активно вели торгівлю з нею, зокрема є відомості про купівлю Іраном та Сирією українського зерна, зібраного на окупованих територіях. Потрібно зазначити і про підтримку політичного спектру. До прикладу, всі вищезгадані країни радо вітали президента росії з перемогою на виборах у березні 2024 року, на противагу цивілізованим європейським державам, які піддають сумніву легітимність та чесність виборчого процесу [24]. Мотивами такої поведінки КНДР, країн Азії можуть виступати події минулого, що вплинули на поступове розширення комунікації з росією. Після Другої світової війни США та СРСР розділили між собою управління територіями Кореї. Північна частина, тобто територія сучасної Північної Кореї опинилася під впливом радянської влади. Відповідно, багато аспектів політичного режиму КНДР, зокрема його соціалістичний характер, сформувався під впливом радянського зразка. На початку 2000-х років російсько-корейські відносини погварчилися чому посприяли прихід до влади Путіна та економічне зростання внаслідок розвитку нафтової промисловості. Киргизстан, Таджикистан, Узбекистан, Казахстан є колишніми республіками Радянського Союзу та сучасними учасниками ШНД. Зазначена організація була створена для того, щоб незалежні держави колишнього СРСР могли залишатися в зоні впливу російської федерації. Щодо Ірану, то продаж зброї та боєприпасів росії – це додаткове джерело доходу. Тобто це звичайна торгівля з метою отримання прибутків, що покращать економічну систему країни. З політичного боку, Іран – є державою антидемократичного режиму, що протиставляється стандартам та цінностям Заходу і є ближчим до диктаторського режиму Путіна. Спільне ідеологічне спрямування, прагнення світового порядку, в якому не відчутно впливу США та інтерес в поширенні власних тоталітарних ідей є підґрунтям співпраці двох терористичних країн – Ірану та росії.

Отже, прагнення захопити територію України і знищити українську націю тягне свої корені ще здавна і є частиною політики російського імперіалізму. Їхніми основними цілями є не тільки повне взяття під контроль території України і захоплення української політичної влади, а й зупинка процесу

розширення НАТО. Для росії ця війна – це репрезентація боротьби проти західного демократичного світу, поширення їхніх цінностей, а також протест проти домінування США на континенті. Потужною зброєю для досягнення цих цілей служить російська інформаційна пропаганда, яка здебільшого інформує про неправдиві факти та викривляє реальні події. До країн, що надають підтримку державі-агресору належать Білорусь, Китай, Іран, держави Центральної Азії, КНДР. Ключовим об'єднуючим чинником цих країн з росією є спільність політичних поглядів та цінностей, схожість ідеологічного спрямування. Їхня підтримка виражається у взаємній торгівлі з російською федерацією, публічне схвалення її дій, постачання ними військового обладнання та зброї.

2.3. Важливість підтримки формули миру державами Глобального Півдня

Президент України Володимир Зеленський презентував світу так звану «Формулу миру» вперше у вересні 2022 року. Тоді вона містила лише 5 умов досягнення миру і не була чітко окреслена. Надалі відбулася низка самітів та зустрічей представників з різних держав на яких не останнє місце посідало питання обговорення змісту «Формули миру» та його втілення в життя. Часто в інформаційних медіаресурсах можна було дізнатися про присутність на таких самітах країн Глобального Півдня та їхню позицію в питанні вирішення конфлікту, що відбувається на території України. До того ж, деякі зустрічі відбувалися в містах держав Глобального Півдня. Це дозволяє зробити висновок, що позиція цих країн є важливою у питанні реалізації української «Формули миру». Перш за все, слід з'ясувати сутність поняття «Глобальний південь» та проаналізувати роль та важливість позицій країн Глобального Півдня у питанні впровадження української «Формули миру».

Важко сказати однозначно за яким критерієм – політичним, економічним чи географічним – визначають приналежність країн до Глобального півдня. Точніше така приналежність визначається за цілою сукупністю критеріїв. Частково географічно – оскільки до Глобального Півдня зараховують всі країни розташовані на півдні, проте є кілька держав – Китай, Індія, Мексика, велика частина Азії, Африка – чиє розташування північніше. Економічний чинник виступає одним з основних, адже сировинна модель економіки практично є спільним знаменником цих держав, а рівень достатку є середнім або низьким. У той же час державами Глобального Півдня є Китай, який займає місце другої економіки світу, Індія – п'ятої, Бразилія – дванадцятої, Мексика – п'ятнадцятої. Щодо внутрішньої побудови системи управління то, до країн Півдня належать демократичні Індія та країни Латинської Америки, монархії Близького Сходу, комуністичний Китай, ісламський Іран, країни Африки з особливими традиціями управління. Необхідно зазначити про спільні для всіх держав

Глобального Півдня категорії. Як вже зазначалося вище – це сировинна модель економіки, переважно однаковий рівень доходу, а також – принцип нейтралітету у зовнішній політиці. Країни Глобального Півдня є учасниками Руху неприєднання, як зазначає Олена Борділовська, експертка Національного інституту стратегічних досліджень. Вони прийняли позицію – не вступати в жодні військово-політичні об'єднання та дотримуватися принципу невтручання. Спільне минуле пов'язане з колоніалізмом – є ще одним об'єднуючим чинником для цих країн, стверджує Наталія Шевченко, експертка Ради зовнішньої політики «Українська призма» [18].

Безсумнівно, що імплементація української Формули миру є важливим та необхідним кроком для України. Міжнародна підтримка з цього питання грає не останню роль в його реалізації. ООН в лютому 2023 року прийняла ініційовану Україною резолюцію, що закріплює основні положення української «Формули миру». Також документ містив пункт про виведення російських військ з території України та припинення ведення бойових дій країною-агресором. Проголосували проти 7 країн, утрималися – 32. Фактично 33 держави, з тих які не підтримали – країни Глобального Півдня [42]. Між іншим, 10 непостійних членів Радбезу ООН, тривалість перебування яких на цьому місці становить 2 роки обираються за географічним принципом. Таким чином, від країн Азії та Африки приймається 5 членів-країн, від країн Латинської Америки – 2, від інших регіонів світу – 3. Станом на 2024 рік у складі Ради Безпеки присутні такі республіки, як Мозамбик та Еквадор. Варто зауважити, що більша частина держав Глобального півдня і раніше трималася позиції відсторонення від публічного засудження агресії росії та підтримки антиросійських санкцій.

Деталізований і виражений у вигляді 10 пунктів план миру був представлений на саміті G20 в листопаді 2022 року. Представники країн зібралися на індонезійському острові Балі для вирішення економічних питань та геополітичних розбіжностей, які спричинило російське вторгнення в Україну. Ключовим постало питання реакції та вжитих рішень з боку присутніх держав на дії росії в цьому випадку. Президент Індонезії Джоко Відодо рішуче закликав

учасників саміту об'єднатися та співпрацювати заради подолання проблем, спричинених війною таких як – інфляція, голод, високі ціни на енергоносії. Також зазначив, що «ми не повинні ділити світ на частини. Ми не повинні дозволити світу впасти в чергову холодну війну». Тобто Джоко Відодо твердив про потребу уникнення політичної поляризації. Були також й інші учасники, що вбачали можливість досягнення консенсусу в цьому питанні. Натомість більшість представників підтримувала більш рішучу позицію – різке засудження війни в Україні та вимагання конкретних заяв США та союзників від G20 проти військових дій Москви. Саме на цьому саміті президент Зеленський у формі відеодзвінку мав змогу звернутися із закликом до партнерів та присутніх на саміті реалізувати пункти української «Формули миру». Головним чином наголошувалося на відведенні російських військ з української території, відновлення радіаційної безпеки на Запорізькій АЕС та розширення ініціативи експорту зерна [5]. Міжнародна зустріч, ініційована українською стороною, на якій розглядали питання впровадження українського плану миру відбулася 24 червня 2023 року в Копенгагені. Учасниками стали представники з України, країн G7, Європейського Союзу, а також Бразилія, Індія, ПАР, Саудівська Аравія, Туреччина. Разом з тим останні – є країнами, що не засудили російської агресії та не підтримували санкцій проти держави-терориста. Політолог-міжнародник Максим Джигун висунув твердження, що ціллю зустрічі була можливість отримати підтримку країн з позицією нейтралітету, тобто Індії, ПАР, Бразилії, Саудівської Аравії [31]. 5 серпня 2023 року в Джиді, у Саудівській Аравії, стартувала зустріч представників із 42 держав, включаючи Китай, присвячена відновленню миру в Україні. Як зазначали багато політологів, зокрема Максим Ялі, проведення зустрічі в Саудівській Аравії та присутність деяких арабських та держав Африки є позитивною обставиною для України та можливістю схилити ці країни на свою сторону [39]. Не всі пункти мирної угоди запропонованої Україною були одностайно схвалені учасниками зустрічі в Джиді. Однак, консенсус щодо до того, що будь-яке мирне врегулювання повинно базуватися на повазі до суверенітету та територіальної

цілісності України є корисним кроком у цій справі для нашої держави. Зустріч в Мальті у жовтні 2023 року стала черговою зустріччю з питання узгодження позицій української Формули миру. Порівняно з попередніми самітами, в Мальті зібралися представники 66 держав із Заходу та Глобального півдня. Китай, Єгипет та Об'єднані Арабські Емірати були відсутні на зустрічі, на відміну від саміту в Джиді. За висловленнями в багатьох онлайн мас-медіа, саме ця зустріч стала доказом проти міфу про відвернення фокусу від війни в Україні. Більше того, результатом зустрічі стало ухвалення документа про намір скликання Глобального саміту на рівні лідерів країн-учасників формули миру. Метою такого зібрання є затвердження всіх положень Української формули миру найвищими представниками держав [54].

Радники з національної безпеки та зовнішньої політики України розпочали 2024 рік із зустрічі в Давосі. Кількісно зустріч охопила 83 країни та міжнародну організацію, що є набагато більшим показником порівняно із самітом в Мальті. Порядок денний містив детальний розгляд 5 пунктів формули миру: екологічна безпека, відновлення справедливості, виведення російських військ, запобігання ескалації, підтвердження закінчення війни. Важливо, що ці питання опрацьовувалися спільно з представниками держав Європи, такими як Нідерланди, Велика Британія, Німеччина, Фінляндія, Болгарія, Литва. За нашим переконанням, географічна близькість та тісніша співпраця у різних проектах, економічному та політичному вимірах сприяють більшому залученню та висловленні конкретних позицій державами Заходу, аніж країнами Глобального Півдня. Маємо підкреслити, що для України є бажаним присутність на таких зустрічах представників Китаю, про що наголосив Андрій Єрмак, голова ОПУ. Схоже, що Китай притримується нейтралітету і не поспішає з прийняттям конкретної позиції в питанні вирішенні української кризи. Попри запрошення на саміти, Китай був присутній тільки в Джиді [38]. Потреба в приверненні уваги Глобального півдня в необхідності затвердження формули миру та засудження агресії з боку росії обумовлена зростанням їхньої активності у світі останніми роками. Минулий, 2023 рік є періодом активізації діяльності «країн

третього світу» на міжнародній арені. Свідченням цього є такі події, як головування Індії в Групі двадцяти та просування важливих для країн Глобального Півдня питань, розширення організацій БРІКС та ШОС, а також включення все більшої кількості держав до обговорення української формули миру [45].

Отже, підтримка української Формули миру широкого кола учасників міжнародних відносин збільшує її шанси на прийняття та реалізацію в практичному сенсі. Одним з ключових аспектів в цьому питанні є діалог з країнами Глобального півдня. Важливість їхньої підтримки викликана зростанням їхньої активності в системі міжнародних відносин останніми роками та більшою впливовістю. Прийняття ключових концепцій врегулювання російсько-українського конфлікту, в тому числі певних принципів Формули миру відбувається на засідання ООН. Частка голосів країн Глобального півдня в ООН становить дві третини, що є досить вагомим показником при прийнятті певних рішень. Проведення самітів щодо прийняття умов українського мирного плану дає можливість розгорнуто пояснити цим державам зміст Формули миру та переконати їх підтримати українську позицію.

РОЗДІЛ 3. УКРАЇНСЬКА ФОРМУЛА МИРУ ЯК ЗРАЗОК ДЛЯ РОЗВ'ЯЗАННЯ МІЖНАРОДНИХ КОНФЛІКТІВ

Сучасний розвинутий світ характеризується поширеним застосуванням гібридних та асиметричних способів ведення протистоянь. Глобальні проблеми та регіональні кризи демонструють потребу в трансформації світового порядку. Російсько-український конфлікт як наймасштабніше зіткнення в Європі з часів Другої світової війни викрив прогалини в міжнародній системі безпеки. Механізми забезпечення мирного співіснування держав та врегулювання криз ООН виявилися недієздатними та неактуальними для розв'язання глобальним проблем сучасності. Така ситуація, передусім викликана присутністю у складі постійного члена Ради Безпеки ООН російської федерації. Право вето, яким наділені члени Радбезу створює безвихідну ситуацію у випадку, якщо він є одним з учасників конфлікту. До того ж, порушення російською федерацією міжнародних норм підтверджує формальний характер затверджених правил та їхню умовність для великих впливових держав. Україна як держава середнього розвитку, що потерпає від незаконних, зневажливих дій територіально найбільшої ядерної наддержави безсумнівно має право на внесок у зміни системи світового порядку і архітектури глобальної безпеки [12].

Єдиним реалістичним планом мирного та справедливого врегулювання російсько-українського конфлікту слугує Формула миру, запропонована владою України. Її багатоаспектний характер та базованість на принципах міжнародного права дозволяє їй претендувати на роль документа міжнародного характеру з врегулювання конфліктів. Українська Формула миру базується на тих принципах, нормах та правилах під сумлінне виконання яких підписалися інші учасники міжнародних відносин. Свідченням її актуальності та важливості для держав світу є підтримка майже 80 країн різних регіонів світу пунктів цього мирного плану та запланований на червень 2024 року Глобальний саміт в Швейцарії. Метою такого заходу є побудова платформи для комунікації на

високому рівні щодо шляхів досягнення тривалого, справедливого та всебічного миру для України [40].

Для кращого розуміння філософії Формули миру та її актуальності необхідним є аналіз змісту її основних принципів. Формула миру містить 10 затверджених питань вирішення яких важливе для досягнення справедливого миру. Першим питанням української формули миру виступає проблема ядерної безпеки. Це не дивно, з огляду на наявність у ворога ядерної зброї та загрози її застосування. У випадках, коли ядерна держава конфліктує з неядерною питання застосування зброї масового ураження та погроз її використання має чітко регулюватися і контролюватися, оскільки жахливі наслідки такого застосування є великомасштабними і створюють загрозу для всього регіону. Йдеться в цьому питанні і про небезпеку руйнування ядерної інфраструктури української сторони. Важливим є забезпечення недоторканості атомних електростанцій, зокрема ЗАЕС – найбільшої електростанції в Європі – для солдатів ворожої армії та заборона розташування військової техніки біля територій атомних електростанцій. За українською формулою миру, гарантом ядерної безпеки та контролюючим органом в цій сфері має бути МАГАТЕ. Ця установа є основною міжнародною організацією, що регулює безпечно застосування ядерної енергії та встановлює стандарти ядерної безпеки. З цього питання впливає наступна сфера безпеки – енергетична. В змісті української формули миру зазначається про неприпустимість нанесення шкоди та спричинення руйнувань критичної інфраструктури. Здійснення обстрілів та атак по таким об'єктам, особливо в зимовий період спричинює величезну шкоду для нормального функціонування цивільного населення. В мирному плані запропоновані такі способи вирішення цієї проблеми, як міжнародний контроль безпеки на об'єктах енергозабезпечення та допомога у відновленні енергетичного сектору України. Загроза стабільному функціонуванню населення держави впливає на продовольчу безпеку. Ця проблема несе глобальний вплив, оскільки перешкоджає постачанню виробленої продукції та продовольства з України до інших держав. Наприклад, Україна є одним з

найважливіших експортерів зерна та сільськогосподарської продукції у світі. Через продовольчу кризу багато країн Африки не отримують необхідного продовольства або виникає загроза виникнення голоду. Використання різного роду зброї, ракетних комплексів наносить велику шкоду природньому середовищу. Пожежі, викликані російськими атаками, забруднення водойм, річок, озер, знищення різних видів тварин, руйнування заповідників та природних парків – і це не повний список тих згубних наслідків, що впливають на нормальне функціонування природнього навколишнього середовища України. Перш за все, варто оцінити завданні збитки природньому середовищу та зафіксувати наслідки шкідливих дій для здоров'я людей та збереження живих організмів. Обов'язковим етапом є проведення розслідування та притягнення до відповідальності. Важливим є також процес відновлення об'єктів екосистеми та природного ландшафту, створення нових природоохоронних зон, очищення водних об'єктів та інше. На стале функціонування екологічної, продовольчої, енергетичної, ядерної сфер безпеки прямо впливає стабільність в політичній та військовій складовій національної безпеки держави. Цих сфер стосуються питання про територіальну недоторканність держави, визволення полонених та депортованих людей, виведення ворожої армії за межі кордону української держави, проведення справедливого розслідування та притягнення до відповідальності винних, усунення ризику повторного нападу та підтвердження завершення конфлікту. Для повної реалізації багатьох з цих умов є необхідною підтримка міжнародної спільноти та включення в процес міжнародних організацій. Ухвалення та прийняття світовою спільнотою умов української формули миру та сприяння втіленню їх в життя підтвердить та продемонструє дієвість норм міжнародного права. Наприклад, умови утримання військовополонених мають відповідати правилам Женевської конвенції та Додаткового протоколу I цих конвенцій. Територіальна цілісність України захищена від незаконних посягань та спроб захоплення територій силовими методами резолюціями Генеральної Асамблеї ООН, зокрема від 2014 та 2022 років. Перебування російських військ в межах території, що міжнародно

визнана українською перешкоджає відповідності ситуації принципам Статуту ООН та міжнародного права. Відповідно, таке становище ставить під сумнів ефективність та можливість практичного застосування таких норм у реальності, а також впливає на гармонійне співіснування та безпеку учасників міжнародних відносин. Міжнародно-правове законодавство також повинно закріпити механізми недопущення повторення агресії, гарантів безпеки України, чітко зафіксувати порядок дій у випадку нової агресії. Підтвердження завершення війни, зафіксоване на мирній конференції стало б знаком закріплення нового порядку і трансформації відносин на міжнародній арені, в яких жодна агресія не сприймається світовою спільнотою як норма і агресор не зможе нав'язати свою волю іншій державі за допомогою сили [50].

Про перспективу перетворення Формули миру на універсальний документ врегулювання збройних конфліктів та подолання всесвітніх криз зазначив Глава української держави. Попри те, що основою Формули миру є російсько-українська війна її можна адаптувати та змінювати необхідні умови у випадку застосування для вирішення інших конфліктів. На думку Володимира Зеленського, є цілком нормальним те, що окремі країни мають свої позиції щодо тих чи інших пунктів цього документа, оскільки будь-яка програма чи платформа передбачає полеміку. Президент України також наголосив на необхідності підготовки до Глобального саміту миру та висловив зацікавленість у присутності максимальної кількості держав на ньому [23]. Розраховується на присутність від 80 до 100 країн, припускаючи, що така кількість держав зможе змусити росію приєднатися до справедливого миру.

Отже, сучасна архітектура безпеки світу та механізми забезпечення глобального порядку і миру потребують змін та модифікацій. Розроблена та запропонована українською стороною Формула миру має потенціал стати одним з основних документів міжнародного рівня з врегулювання військових конфліктів. По-перше, вона створена з врахуванням основних міжнародних принципів та документів ООН. Її 10 пунктів із досягнення справедливого та всеосяжного миру мають багатогранний характер та стосуються різних сфер

функціонування держави, чия діяльність порушуються внаслідок війни. Значимості та переваги для затвердження на міжнародному рівні Формулі миру додає підтримка з боку провідних держав світу, що підкреслює її значущість для глобальної стабільності та безпеки.

ВИСНОВКИ

В ході виконаного дослідження розв'язано поставлені завдання і визначено перспективи втілення умов української Формули миру в практичне застосування. В бакалаврській роботі з'ясовано, що мирний процес – комплексна діяльність спрямована на врегулювання та розв'язання міжнародного конфлікту, використовуючи при цьому правові та дипломатичні засоби. Інструментарій мирних засобів вирішення міжнародних спорів складають мирні переговори, примирення, медіація, «добрі послуги», звертання до регіональних органів та інші механізми. Умовно миротворчі засоби поділяють на дві категорії: дипломатичні методи, до яких належать зазначені вище засоби та правові методи якими є міжнародний суд та арбітраж. Оскільки світовим центром забезпечення миру та безпеки є ООН, то мирні механізми вирішення спорів, етапи миротворчого процесу визначають за основними документами цієї організації. Беручи за основу комплекс колективної безпеки за ООН можна виділити такі етапи та водночас структурні елементи миротворчого процесу, як *reasetaking*, *reasebuilding*, *reasekeeping* або миротворчість, примус до миру та розбудова миру. Суб'єктами миротворчого процесу є сторони суперечки, а також інші учасники міжнародних відносин, які будь-яким чином пов'язані із врегулюванням ситуації. Сучасний стан наукового дослідження цієї проблематики висвітлений невеликою кількістю праць і потребує більшого вивчення. Тематика способів мирного врегулювання конфліктів та вивчення різних підходів до визначення особливостей миротворчого процесу зустрічається в працях В. Шібель, Я. Миколаєнко, Р. Шипка, А. Компан, І. Бойко. Певні основи проблеми конфліктності на міжнародній арені та особливості таких конфліктів зустрічаються в роботах засновника теорії політичного реалізму Ганса Моргентау, соціолога Л. Козера, генерала Карла фон Клаузевіца, політолога К. Боулдінга. Наукове дослідження мирного процесу як механізму врегулювання спорів тісно пов'язане та іноді, ототожнюється з особливостями конфліктного процесу, фазами конфлікту та варіантами

завершення конфліктів. В міжнародному праві пропагується вирішення міжнародних конфліктів мирними засобами, натомість військові засоби та силові методи забороняються. Найчастіше в міжнародній практиці врегулювання суперечок застосовуються такі механізми, як міжнародні перемовини та посередництво, які мають власну типологізацію та моделі. Важливо зауважити, що мирний процес передбачає створення платформи для довгострокових, міцних та мирних відносин між державами. Переходячи до питання про погляди України та країн колективного Заходу на завершення війни варто зазначити, що перспектива врегулювання російсько-українського протистояння шляхом перемовин чи інших дипломатичних механізмів є мінімальною і мало ймовірною. Практично всі держави колективного Заходу політично, фінансово та військово допомагають та підтримають український народ. Особливо варто виділити Сполучені Штати Америки як найбільшого партнера та друга України і зазначити, що саме завдяки їхній підтримці українська армія має сили та ресурси для спротиву ворожому тиску. У цій війні ключовими цілями росії є не тільки захоплення території України, а знищення української нації, збереження у своїй сфері впливу України, перешкоджання її вступу до ЄС та НАТО. Зазначені прагнення є частиною російської імперіалістичної політики та репрезентацією боротьби проти цінностей демократичного світу. Певну політичну та військову підтримку російській стороні надають Білорусь, Іран, Китай, КНДР, Вірменія, Грузія, Таджикистан, Киргизстан та ще деякі держави Центральної Азії. Спільні ідеологічні напрями, цінності, схожі політичні режими та цілі є основними причинами підтримки цих держав російській дій. Запропонована українською владою Формула миру, що складається з 10 умов виконання яких може стати кроком до забезпечення справедливого та всеосяжного миру, має більше шансів на реалізації за ситуації підтримки широкого кола світової спільноти. В цьому аспекті важливе місце посідає позиція країн Глобального півдня. Їхня вагомість викликана великою часткою голосів у ООН та зростанням активності та ролі при прийнятті різних глобальних та регіональних рішень на міжнародній арені. Перспектив Формулі

миру стати універсальним актом міжнародного рівня з питань врегулювання складних конфліктів дає її основа, яка враховує принципи міжнародного права, Статут ООН та резолюції Генеральної Асамблеї ООН. Її зміст має багатоаспектний характер, оскільки в пунктах мирного плану йдеться про різні сфери державної діяльності, конкретні шкідливі наслідки для цих сфер російських атак та шляхи усунення шкоди й вирішення ситуацій. Крім того, підтримка провідних світових держав є перевагою для затвердження Формули миру на міжнародному рівні, підкреслюючи її важливість для глобальної стабільності та безпеки. Проте, повна реалізація будь-якого мирного плану може стати реальною у ситуації, коли обидві сторони воліють завершити конфлікт та вибудувати мирні, стабільні відносини. Враховуючи особливості російської політики, точку зору сучасної російської влади, продовження активних наступальних дій та інші аспекти ситуації виникає низка сумнівів щодо реалістичності початку мирного процесу у цій війні. Уявляється вірогідним, що суттєво вплинути на зрушення у цьому напрямку може українська перевага на полі бою та успіхи контрнаступальних дій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Coser L. A. The Functions of Social Conflict. London : The Free Press, 1956. 188 p.
2. Malek C. Peacekeeping. Beyond Intractability. URL: <https://www.beyondintractability.org/coreknowledge/peacekeeping> (date of access: 14.03.2024).
3. Malek C. Peacemaking. Beyond Intractability. URL: <https://www.beyondintractability.org/coreknowledge/peacemaking> (date of access: 12.03.2024).
4. Malek C., Maiese M., Burgess H. Peacebuilding. Beyond Intractability. URL: <https://www.beyondintractability.org/coreknowledge/peacebuilding> (date of access: 14.03.2024).
5. Nangoy F., Soldatkin V. Wrangling over Ukraine war dominates summit of G20 major economies. www.reuters.com. URL: <https://www.reuters.com/world/g20-starts-bali-ukraine-war-raging-inflation-top-agenda-2022-11-15/> (date of access: 19.01.2024).
6. Pollet M. Slovak PM: Ukraine must give up territory to end Russian invasion. POLITICO. URL: <https://www.politico.eu/article/slovakia-prime-minister-robert-fico-ukraine-cede-territory-russia-moscow-invasion-nato-entry/> (date of access: 29.01.2024).
7. RRW: What is a peace process? - Women's Peace and Humanitarian Fund. *Women's Peace and Humanitarian Fund*. URL: <https://wphfund.org/rrw-what-is-a-peace-process/> (date of access: 27.01.2024).
8. Ukrinform. 10 фактів про російсько-українську війну. Укрінформ - актуальні новини України та світу. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3829637-10-faktiv-pro-rosijskoukrainsku-vijnu.html> (дата звернення: 24.02.2024).
9. Ukrinform. Єдиним перспективним рішенням для припинення війни є гарантована поразка Росії - Подоляк. Укрінформ - актуальні новини України та

світу.

URL:

<https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3790238-edinim-perspektivnim-risennam-dla-pripinenna-vijni-e-garantovana-porazka-rosii-podolak.html> (дата звернення: 31.01.2024).

10. Батлер-Бодон Т. 50 видатних творів. Політика / пер. з англ. Р. Ключко. КМ-Букс, 2022. 544 с.

11. Бойко І. І. Еволюція механізму мирного розв'язання міжнародних спорів і врегулювання міжнародних конфліктів з давніх часів до Вестфальського конгресу. Вісник Академії адвокатури України, 2007, 3: 154-160.

12. Буряченко О. Російсько-українська війна як переломний момент світового порядку: криза ефективності світової системи безпеки. Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії. 2023. № 48. С. 202–213. URL: http://fps-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/48_2023/48_2023.pdf#page=202 (дата звернення: 16.01.2024).

13. Виникнення, типи, етапи та розвиток конфлікту. Studies. URL: https://studies.in.ua/conflict_seminar/494-viniknennya-tipi-etapi-ta-rozvitok-konflktu.html (дата звернення: 01.05.2024).

14. Воронцова О. Міноборони України назвало умови завершення війни. Главком | Glavcom. URL: <https://glavcom.ua/country/politics/minoboroni-ukrajini-nazvalo-umovi-zavershennja-vijni-981342.html> (дата звернення: 01.02.2024).

15. Вторгнення Росії в Україну: як реагують світові лідери. Слово і Діло. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/02/24/infografika/polityka/vtorhnennya-rosiyi-ukrayi-nu-yak-reahuyut-svitovi-lidery> (дата звернення: 03.02.2024).

16. Галіахметов І. А. Способи мирного вирішення міжнародних конфліктів. *Наукові записки. Серія: Право*. 2021. № 10. Спецвипуск. С. 142–145.

17. Головка В. Китай та російська війна проти України. Динаміка червня 2023. Укрінформ - актуальні новини України та світу. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3733976-kitaj-ta-rosijska-vijna-proti-ukraini-dinamika-cervna-2023.html> (дата звернення: 07.05.2024)
18. Городиський А. Що таке Глобальний Південь, чого він хоче і чому про нього стільки говорять?. RFI. URL: <http://surl.li/gqkzq> (дата звернення: 02.03.2024).
19. Денисенко В. М., Сорба О. М., Угрин Л. Я. Політологія: навчальний енциклопедичний словник довідник для студентів ВНЗ I-IV рівнів акредитації / ред. Н. Хома. Львів : «Новий Світ – 2000», 2014. 779 с.
20. Дудар А. О. Дипломатичні переговори як механізм врегулювання міжнародних конфліктів. 2023.
21. Економічна правда. Росія стає найбільшим постачальником нафти до Китаю, попри західні санкції. Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2024/01/20/708972/> (дата звернення: 08.05.2024).
22. Європейська правда. Зеленський у Радбезі ООН назвав дві обов'язкові умови завершення війни. Європейська правда. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2023/09/20/7169841/> (дата звернення: 01.02.2024).
23. Зеленський: Формула миру – універсальна для всіх конфліктів. *PolskieRadio.pl*. URL: <https://www.polskieradio.pl/398/7856/Artykul/3222270,зеленський-формула-миру-—універсальна-для-всіх-конфліктів> (дата звернення: 17.05.2024).
24. Зовнішня підтримка російського вторгнення в Україну – Вікіпедія. Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Зовнішня_підтримка_російського_вторгнення_в_Україну (дата звернення: 10.05.2024).
25. Козова Л. Маніяк ніколи не зміниться: Подоляк пояснив, чому неможливий компроміс з РФ. Новини України - останні новини України

сьогодні

-

УНІАН.

URL:

<https://www.unian.ua/war/maniyak-nikoli-ne-zminitsya-podolyak-poyasniv-chomu-nemozhliivy-kompromis-z-rf-12512763.html> (дата звернення: 01.02.2024).

26. Компан А. В. *Теорія “демократичного миру” у процесах врегулювання міжнародних конфліктів*. 2023. Bachelor's Thesis. КПІ ім. Ігоря Сікорського.

27. Конфлікти, що змінили світ / Н. Іщенко (Гумба) та ін. Харків : Фоліо, 2020. 186 с.

28. Лащенко О. Мюнхенська промова Путіна – початок краху Росії?. Радіо Свобода. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/myunhenska-promova-putina/31095096.html> (дата звернення: 24.02.2024).

29. Миколаєнко Я. Ю. Медіація, як ефективний засіб вирішення міжнародних конфліктів. *Наше право*, 2015, 3: 184-188.

30. Мілославська О. М., Бернадський Б. В. Сутність і природа міжнародного конфлікту та політичний компроміс: історичний погляд. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2021. № 8. – URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=2158> (дата звернення: 10.04.2024).

31. Олійник І. У Копенгагені відбулася таємна зустріч, ініційована Україною. Уперше в заході такого рівня взяли участь країни Глобального Півдня. Що про це відомо? *zaborona.com*. URL: <https://zaborona.com/u-kopengageni-vidbulasya-tayemna-zustrich/> (дата звернення: 18.01.2024).

32. Печенюк А. Прямі переговори: Зеленський прокоментував перспективу діалогу з Москвою. *Новини України - останні новини України сьогодні* - УНІАН. URL: <https://www.unian.ua/politics/pryami-peregovori-zelenskiy-prokomentuvav-perspektivu-dialogu-z-moskvoyu-12378033.html> (дата звернення: 03.02.2024).

33. Плотко В.Л. Міжнародний суд та арбітраж у вирішенні територіальних суперечок та воєнізованих конфліктів. *Соціально-політичні*

студії : наук. альманах. 2018. № 2. С. 34-41. URL:
<http://dspace.onu.edu.ua:8080/handle/123456789/24084>.

34. Плохій С. Брама Європи. Харків : Книжк. Клуб «Клуб Сімейн. Дозвілля», 2016. 496 с.

35. Прасад А. Китай постачає Росії дрони, спорядження та стрілецьку зброю – Пентагон – Forbes.ua. Forbes.ua | Бізнес, мільярдери, новини, фінанси, інвестиції, компанії. URL:
<https://forbes.ua/news/kitay-postachae-rosii-droni-sporyadzhennya-ta-striletsku-zbroyu-pentagon-20102023-16820> (дата звернення: 08.05.2024).

36. Редакція Т. "Боярські битви": Подоляк відповів, чи закінчиться війна, якщо помре Путін. ТСН.ua. URL:
<https://tsn.ua/svit/bojarski-bitvi-podolyak-vidpoviv-chi-zakinchitsya-viyna-yakscho-pomre-putin-2436382.html> (дата звернення: 31.01.2024).

37. Роль США в російсько-українській війні: як і чому Вашингтон підтримує Україну?. ADASTRA. URL:
<https://adastra.org.ua/blog/rol-ssha-v-rosijsko-ukrayinskij-vijni-yak-i-chomu-vashingt-on-pidtrimuye-ukrayinu> (дата звернення: 12.05.2024).

38. Свиридюк Ю. У Давосі завершилася четверта зустріч радників щодо української "формули миру": головне. Суспільне Новини. URL:
<https://suspilne.media/661312-u-davosi-rozpocalasa-cetverta-zustric-sodo-ukrainskoi-formuli-miru-golovne/> (дата звернення: 03.03.2024).

39. Свобода Р. Деякі країни під час зустрічі в Джидді підтримали не всі пункти «мирного плану» Зеленського – Єрмак. Радіо Свобода. URL:
<https://www.radiosvoboda.org/a/news-yermak-zustrich-u-dzhyddi/32537857.html> (дата звернення: 19.01.2024).

40. Свобода Р. Саміт миру відбудеться в середині червня на швейцарському курорті – Swissinfo. Радіо Свобода. URL:
<https://www.radiosvoboda.org/a/news-samit-myru-shvejcarija-cherven/32899213.html> (дата звернення: 17.05.2024).

41. Скільки та від кого Україна отримала допомоги в 2023 році. *finance.ua*. URL: <https://finance.ua/ua/goodtoknow/dopomoga-ukraini-2023> (дата звернення: 15.04.2024).
42. Собенко Н. Генасамблея ООН ухвалила резолюцію з українською "формулою миру". *Суспільне Новини*. URL: <https://suspilne.media/395432-genasamblea-oon-uhvalila-rezoluciu-z-formulou-miru/> (дата звернення: 05.03.2024).
43. Статут Організації Об'єднаних Націй. Київ : Департамент громад. інформації ООН, 2008. 69 с.
44. Траєкторія війни. Кремль розраховує на перемогу над Україною до 2026 року: яким є план Москви і як можна його зірвати – RUSI. *Новини України та Світу. Головні і останні новини - NV*. URL: <https://nv.ua/ukr/world/geopolitics/viyskoviy-potencial-i-cili-rosiji-ta-plan-viyini-rusi-ocinili-resursi-i-sprognozuvali-diji-ta-strategiyu-rf-50392596.html> (дата звернення: 22.02.2024).
45. УКРАЇНА ТА ГЛОБАЛЬНИЙ ПІВДЕНЬ. *UKR Line*. URL: <https://ukrline.info/2024/02/11/ukrayina-ta-hlobalnyy-pivden/> (дата звернення: 22.03.2024).
46. Ульяновська М. Для Путіна співпраця з Лукашенком набагато цінніша, ніж армія Білорусі. Інтерв'ю з колишнім дипломатом. *Voice of America*. URL: <https://www.holosameryky.com/a/lukashenka-putin-relations/7015215.html> (дата звернення: 07.05.2024).
47. Учасники проектів Вікімедіа. Міжнародні спонсори війни – Вікіпедія. *Вікіпедія*. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Міжнародні_спонсори_війни (дата звернення: 08.05.2024).
48. Учасники проектів Вікімедіа. Найваська мирна угода – Вікіпедія. *Вікіпедія*. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Найваська_мирна_угода (дата звернення: 06.04.2024).

49. Учасники проектів Вікімедіа. Російський імперіалізм – Вікіпедія. Вікіпедія. URL:

https://uk.wikipedia.org/wiki/Російський_імперіалізм#Сучасний_російський_імперіалізм_та_демократія (дата звернення: 23.02.2024).

50. Філософія Української Формули миру. URL: https://www.president.gov.ua/storage/j-files-storage/01/19/45/a0284f6fdc92f8e4bd595d4026734bba_1691475944.pdf

51. Шипка Р. Моделі міжнародних переговорів. *Вісник Львівського університету*. Серія: Міжнародні відносини, 2012, 30: 87-92.

52. Шібель В. Миротворчий процес: методологічні аспекти дослідження. Політичний менеджмент, 2009.

53. Щодо дій України у відповідь на спробу Російської Федерації анексувати території нашої держави, з метою гарантування безпеки євроатлантичного простору, України та відновлення її територіальної цілісності : Рішення Ради нац. безпеки і оборони України від 30.09.2022 р. : станом на 5 жовт. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0016525-22#Text> (дата звернення: 03.02.2024).

54. Як зустріч на Мальті зруйнувала міф про втрату уваги до України | Центр протидії дезінформації. Центр протидії дезінформації | Головна сторінка. URL:

<https://cpd.gov.ua/main/yak-zustrich-na-malti-zrujnuvala-mif-pro-vtratu-uvagy-do-ukrayiny/> (дата звернення: 23.01.2024).

55. Яким Захід бачить завершення війни в Україні | Центр протидії дезінформації. Центр протидії дезінформації | Головна сторінка. URL: <https://cpd.gov.ua/main/yakym-zahid-bachyt-zavershennya-vijny-v-ukrayini/> (дата звернення: 29.01.2024).